

“চাবিওফালে পানী
কিন্তু খাবলে এটুপি পানী নাই”

“জল সম্পদ বিষয়ে যৎকিঞ্চিত”

বর্তমান পৃথিবীর জলস্ত সমস্যাসমূহের ভিতৰত এটা অন্যতম সমস্যা হৈছে পানীর সমস্যা। আপাত দৃষ্টিত পৃথিবীর অধিকাংশ ঠায়েই পানীয়ে অধিকার কৰি আছে যদিও মানুহৰ ব্যৱহাৰযোগ্য জল সম্পদ কিন্তু সেই অনুপাতে তেনেই নগণ্য। বৰ্দ্ধিত জনসংখ্যাৰ বৰ্দ্ধিত চাহিদা অনুসৰি জলসম্পদ এতিয়া পৰ্যাপ্ত হৈ থকা নাই। পানীৰ বাবেই বিভিন্ন ৰাজ্যৰ মাজত অথবা বিভিন্ন ৰাষ্ট্ৰৰ মাজত ইতিমধ্যেই বহতো বিবাদ আৰম্ভ হৈছে। শ্বেষপূৰ্ব ২৫০০ আৰু ২৩৫০ চনৰ ভিতৰত চুমেৰীয় উপত্যকাৰ লগাছ (*Lagash*) আৰু উম্মা (*Umma*) নামৰ প্ৰদেশ দুখনৰ মাজত পানীৰ বাবে সংঘাত আৰম্ভ হৈছিল। চীন আৰু থাইলেণ্ডৰ মাজত হালধীয়া নৈক (*Yellow River*) লৈ সংঘাত, ২০০০ চনৰ বলিভিয়াৰ জল যুদ্ধ আৰু অতি শেহতীয়াকৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ জলৰাশিক লৈ চীন আৰু ভাৰতৰ মাজত বিতৰ্কৰ সুত্ৰপাত ইত্যাদিয়ে জল সম্পদ নাটনিকেই নুবুজায়নে? ভাৰতৰ ভিতৰতেই কাবেৰীৰ জলৰাশিক লৈ কৰ্ণাটক আৰু তালিমনাড়ুৰ বিবাদৰ কথা আমাৰ সকলোৰে জ্ঞাত। অৰ্থাৎ পৃথিবীৰ চুকে-কোণে জল সম্পদ নাটনিয়ে ইতিমধ্যেই এক গুৰুতৰ বৃপ্ত ধাৰণ কৰিছে আৰু অদূৰ ভৱিষ্যতে ই অতি ভয়াবহ বৃপ্ত ধাৰণ কৰিব। কথাবাৰ অলপ ফঁহিয়াই চাও আহক -

২০০০ চনত পৃথিবীৰ জনসংখ্যা আছিল ৬.২ বিলিয়ন। ৰাষ্ট্ৰ সংঘৰ সমীক্ষা অনুযায়ী ২০৫০ চনত পৃথিবীৰ জনসংখ্যা অতিৰিক্ত ৩.৫ বিলিয়ন বাঢ়িব। অৰ্থাৎ ২০৫০ চনত পৃথিবীৰ জনসংখ্যা হ'ব ৯.৭ বিলিয়ন। জনসংখ্যাৰ এই বৃদ্ধিৰ লগে লগে নতুন নতুন চহৰৰ সৃষ্টি হ'ব। নতুন নতুন উদ্যোগ গঢ়ি উঠিব। এনে নতুন আন্তঃগাঁঠনিৰ সৃষ্টিৰ প্ৰতিটো ধাপতে প্ৰয়োজন হ'ব বিপুল জলৰাশিৰ। জলসম্পদ যদিও নৰীকৰণযোগ্য (*Renewable*) তথাপি তীৰ গতিত বৃদ্ধি হোৱা চাহিদাৰ লগত নৰীকৃত জলৰাশিয়ে ফেৰ মাৰিব নোৱাৰিব আৰু ফলস্বৰূপে তীৰ জল সংকটৰ সৃষ্টি হ'ব। এই সংকটত আটাইতকৈ বেছি জুৰুলা হ'ব উন্নয়নশীল অথবা অনুমত ৰাষ্ট্ৰসমূহ। কাৰণ এনে দেশসমূহত জনসংখ্যা সাধাৰণতে বেছি হয় আৰু ইতিমধ্যেই এই দেশ সমূহে পানীৰ সমস্যাত ভুগি আছে। ভৱিষ্যতে হ'ব পৰা এনে সংকটৰ বাবে এতিয়াৰে পৰা প্ৰণালীবদ্ধ ভাৱে যদি সংকল্পবদ্ধ হোৱা নায়ায় তেন্তে আমি এদিন চিৰঞ্জীব লাগিব - পানী, পানী। চাবিওফালে পানী কিন্তু খাবলে এটুপি পানী নাই।

আগতেই উল্লেখ কৰা হৈছে যে, পৃথিবীৰ অধিকাংশ ঠায়েই পানীয়ে অধিকার কৰি আছে। তেন্তে পানীৰ এই নাটনি কিয় ? কথাবাৰ জুকিয়াই চোৱা ভাল হ'ব। পৃথিবীৰ জলভাগৰ ৯৭ শতাংশই হৈছে লুণীয়া পানী আৰু এই পানীভাগ আমাৰ বিশেষ কামত নাহে। বাকী ৩ শতাংশ পানীহে বিশুদ্ধ পানী। ৩ শতাংশ বিশুদ্ধ পানীৰ তিনিভাগৰ দুই ভাগ আকৌ মেৰু অঞ্চলত অথবা বৃহৎ পৰ্বতসমূহত বৰফ আকাৰে গোটা মাৰি আছে। বাকী থকা পানীখনি অধিকাংশই আকৌ ভূগৰ্ভীয় জল। অৰ্থাৎ অতি সামান্য পৰিমাণৰ পানীহে পৃথিবীৰ উপৰিভাগত পোৱা যায়। এই যৎকিঞ্চিত ভূগৰ্ভীয় জল আৰু ভৃ-পৃষ্ঠৰ বিন্দুমাত্ৰ জলৰ ওপৰতেই নিৰ্ভৰ কৰে মানৱ সভ্যতাৰ আয়ুস বেখা। যদিহে এই পানীখনিৰ প্ৰয়োগ সঠিকমতে কৰা নহয় তেন্তে আমি আমাৰ ভৱিত কৃঠাৰ মাৰিছো।

খাদ্য আৰু পানীৱেই হৈছে মানুহৰ প্ৰাথমিক প্ৰয়োজন। ২০০২ চনৰ এক সমীক্ষা অনুযায়ী পৃথিবীৰ প্ৰতি ১০ জন মানুহৰ ভিতৰত ৫ জন মানুহে নলীৰে আহৰিত পানীৰ লগত সংযুক্ত, ৩ জনে অন্যান্য কিছুপৰিমাণে উন্নত উৎসৰ পৰা পানী আহৰণ কৰে। ২ জন মানুহে কেৱলো ধৰণৰ বিশুদ্ধ পানী পোৱাৰ পৰা বঞ্চিত হৈ আছে। ইয়াৰোপৰি প্ৰতি ১০ জন মানুহৰ ৪ জনৰে বিধিসম্মত অনাময় ব্যৱস্থা নাই।

আমি যিমানেই মানৱৰ জয়গান নাগাও কিয়, এনে এটা মুখ্য সংকটৰ কথা সময় থাকোতে গুৰুত্ব সহকাৰে উপলক্ষি নকৰিলে এদিন মানৱৰ ধৰণস অনিবার্য। গতিকে আহক আমি সকলোৰে পানীৰ অপচয় নকৰাৰ বাবে সংকল্পবদ্ধ হওঁ। □□

ড° ৰশিষ্ঠ কলিতাৰ দ্বাৰা বচ্চিত, SORDEC (Society for Rural Development and Eco Conservation)ৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত ও প্ৰচাৰিত।